

Vetenskapsrådet och nationalekonomerna

OLLE HAMMAR
OCH ERIK MOHLIN

I den svenska forskningsvärlden spelar Vetenskapsrådet (VR) en central roll som den främsta statliga finansiären av grundforskning. Detta inlägg granskar fördelningen av Vetenskapsrådets projektbidrag inom humaniora och samhällsvetenskap under åren 2019–23, med fokus på nationalekonomi jämfört med statsvetenskap och sociologi. Nationalekonomi har konsekvent tilldelats mindre medel än statsvetenskap och sociologi. Orsaken till detta står sannolikt att finna i fördelningen av Vetenskapsrådets beredningsgrupper.

Det svenska universitetssystemet bygger i hög grad på att forskare söker externa forskningsanslag för att få tid och resurser att bedriva framgångsrik forskning. Vetenskapsrådet är Sveriges största statliga forskningsfinansiär. Ingen annan statlig forskningsfinansiär har ett så tydligt uppdrag att finansiera grundforskning och forskning av hög vetenskaplig kvalitet. Av särskild vikt är Vetenskapsrådets projektbidrag. Till skillnad från många andra bidrag är dessa bidrag inte riktade mot specifika frågeställningar och tillämpningar. De ger därför forskaren särskilt goda möj-

ligheter att bedriva långsiktig grundforskning.

Vi har sammanställt information om hur mycket pengar olika samhällsvetenskapliga ämnen tilldelats genom Vetenskapsrådets projektbidrag under åren 2019–23. Siffrorna tyder på att nationalekonomi missgynnas jämfört med statsvetenskap och sociologi.

Under perioden 2019–23 erhöll nationalekonomer sammanlagt 95 miljoner kr att jämföra med 220 miljoner kr för statsvetenskap och 187 miljoner kr för sociologi.¹ Av totalsumman som delades ut inom humaniora och samhällsvetenskap motsvarar detta fem procent till nationalekonomi, 11 procent till statsvetenskap och nio procent till sociologi. Samma bild framträder om man tittar på antalet projekt som har beviljats inom respektive ämnesområde. Av det totala antalet beviljade projekt kom fem procent från nationalekonomi (23 projekt), tio procent från statsvetenskap (48 beviljade projekt) och nio procent från sociologi (43 projekt).²

Siffrorna varierar mellan åren men nationalekonomi tilldelas varje år mindre pengar än statsvetenskap och sociologi (se figur 1). Det senaste året 2023 fick nationalekonomi endast tio miljoner medan statsvetenskap fick 46 miljoner och sociologi 47 miljoner. Endast två anslag till nationalekonomer beviljades. Skulle detta fortsätta vore det katastrofalt för juniora forskare i nationalekonomi.

INLÄGG

Olle Hammar är biträdande lektor i nationalekonomi vid Lunds universitet och forskare vid Institutet för framtidsstudier. olle.hammar@lnu.se

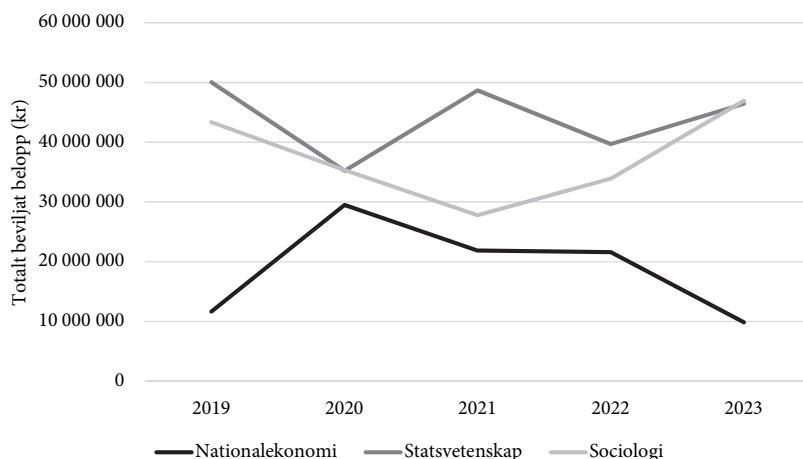
Erik Mohlin är docent i nationalekonomi vid Lunds universitet och forskare vid Institutet för framtidsstudier. erik.mohlin@nek.lu.se

Vi är tacksamma för värdefulla kommentarer från Håkan Jerker Holm, Stefan Svallfors och Jonas Vlachos.

¹ Siffrorna gäller Vetenskapsrådets beviljade projektbidrag inom humaniora och samhällsvetenskap 2019–23. Riktade utlysningar och avböjda bidrag har exkluderats. Om vi inkluderar samtliga bidragsformer och ämnesområden 2019–22 är motsvarande siffror 201 miljoner kr för nationalekonomi, 368 miljoner för statsvetenskap och 343 miljoner för sociologi. Antalet avböjda bidrag under perioden är två för nationalekonomi, två för sociologi och noll för statsvetenskap. Alla data är hämtade från Vetenskapsrådets (2023a, 2023b) hemsida.

² För att klassificera ansökningar efter ämne har vi använt den sökandes egen klassificering. För siffrorna ovan har vi använt den sökandes förstaval. Vi finner liknande resultat om vi i stället använder alla ämnen som den sökande har angett: totalt 28 beviljade projekt (118 miljoner kr) har angett nationalekonomi som första, andra eller tredje forskningsämne. Motsvarande siffror för statsvetenskap och sociologi är 62 projekt (284 miljoner kr) respektive 59 projekt (258 miljoner kr).

Figur 1
Anslagstilldelning
från Vetenskapsrådet
2019–23



Källa: Vetenskapsrådet (2023a, 2023b).

Är nationalekonomi ett mindre ämne?

En möjlig förklaring till varför nationalekonomi får mindre pengar skulle kunna vara om nationalekonomi är ett mindre ämne än statsvetenskap och sociologi. Så tycks dock inte vara fallet. Statistik över antal professorer och anställda vid Sveriges universitet och högskolor finns uppdelad per forskningsämnesgrupp enligt SCB:s klassificering.

Tabell 1 visar antal beviljade ansökningar, antal professorer och antal doktorander för de tre ämnesgrupperna ekonomi och näringsliv (nationalekonomi, företagsekonomi och ekonomisk historia), statsvetenskap (statsvetenskap, studier av offentlig förvaltning och globaliseringsstudier) och sociologi (sociologi, socialt arbete, socialpsykologi och socialantropologi). Vi ser att även på gruppnivå har ekonomi och näringsliv färre antal beviljade ansökningar (49 beviljade projekt) än statsvetenskap (52 projekt) och sociologi (56 projekt). Skillnaden är dock betydligt mindre på gruppnivå än på ämnesnivå, vilket beror på att gruppen ekonomi och näringsliv delas mellan tre relativt jämstora ämnen, medan statsvetenskap och sociologi är det dominerande ämnet

inom respektive grupp. Vi kan också notera att antalet beviljade ansökningar är ännu lägre för företagsekonomi (11 beviljade projekt) och ekonomisk historia (15 projekt) än för nationalekonomi (23 projekt).

Mätt som antal professorer och universitetsanställda inom respektive ämnesgrupp är gruppen ekonomi och näringsliv betydligt större (17 procent av samtliga professorer inom humaniora och samhällsvetenskap) än statsvetenskap (fem procent) och sociologi (åtta procent). Om något så borde alltså denna grupp tilldelas mer forskningsmedel, inte mindre. Medan i genomsnitt varannan professor inom statsvetenskap och var tredje inom sociologi har beviljats projektbidrag från Vetenskapsrådet under de senaste fem åren, är motsvarande andel för ekonomi och näringsliv endast en på sju professorer. Det är dessutom lägre än snittet för övriga ämnen inom samhällsvetenskap och humaniora, där en på fem har tilldelats medel.³

Statistik över antal professorer finns tyvärr inte uppdelad på ämnesnivå, men det gör däremot antal doktorander. Här kan vi konstatera att i termer av doktorander är nationalekonomi störst av

Forskningsgrupp Forskningsämne	Antal beviljade ansökningar 2019–23	Antal professorer 2022	Antal doktorander 2022	Beviljade ansökningar per professor
Ekonomi och näringsliv	49	363	543	0,13
Nationalekonomi	23		258	
Företagsekonomi	11		233	
Ekonomisk historia	15		52	
Statsvetenskap	52	104	151	0,50
Statsvetenskap	48		127	
Studier av offentlig förvaltning	2		8	
Globaliseringsstudier	2		16	
Sociologi	56	171	252	0,33
Sociologi	43		129	
Socialt arbete	5		115	
Socialpsykologi	1		0	
Socialantropologi	7		8	
Annan samhällsvetenskap och humaniora	310	1 519	1 917	0,20

Tabell 1
Antal beviljade projektbidrag per professor och ämnesgrupp

Källa: SCB (2023), Universitetskanslersämbetet (2023) och Vetenskapsrådet (2023a, 2023b).

dessa ämnen (nio procent av alla doktorander inom humaniora och samhällsvetenskap), följt av företagsekonomi (åtta procent), sociologi (fem procent), statsvetenskap (fyra procent), socialt arbete (fyra procent) och ekonomisk historia (två procent). Ur storlekssynpunkt finns det alltså ingen anledning att nationalekonomi skulle tilldelas mindre forskningsmedel än de andra ämnena.⁴

Gör nationalekonomer sämre forskning?

En ojämlig fördelning av forskningsmedel kan även vara legitim om den speglar skillnader i forskningskvalitet. Det finns dock inget som tyder på att svensk nationalekonomisk forskning skulle vara

avsevärt sämre än svensk statsvetenskap och sociologi, snarare tvärtom.

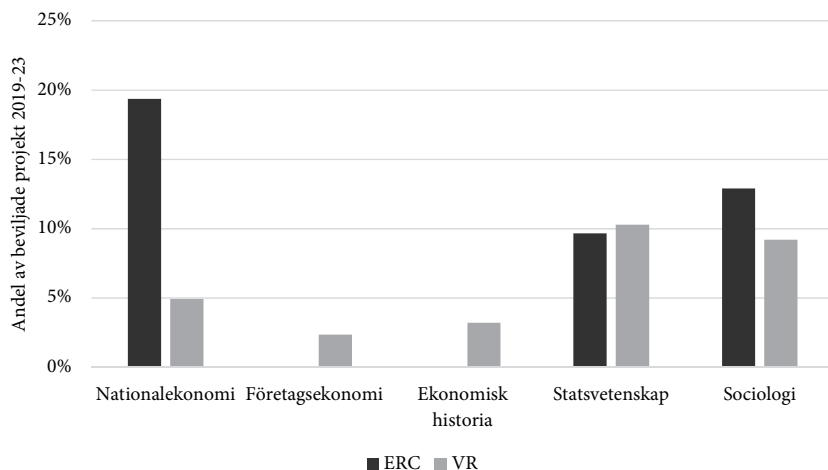
Europeiska forskningsrådet (*European Research Council*, ERC) är Vetenskapsrådets motsvarighet på EU-nivå. De är allmänt respekterade och har en rigorös bedömningsprocess för sina *Starting Grant* (för unga forskare), *Consolidator Grant* (för forskare som har kommit en bit i karriären) och *Advanced Grant* (för seniora forskare). Under perioden 2019–23 fick 31 svenska forskare i samhällsvetenskap och humaniora något av dessa prestigefulla anslag.⁵ Sex av dem var nationalekonomer, tre var statsvetare och fyra var sociologer. Inga svenska företagsekonomer eller ekonomihisto-

³ Statistik över forskande och undervisande personal hämtad från SCB (2023). Antal professorer mätt som individer 2022. Motsvarande siffror för samtlig personal (heltidsekvivalenter) är en beviljade ansökan per tio universitetsanställda inom statsvetenskap, en per 18 anställda inom sociologi och en per 32 anställda inom ekonomi och näringsliv.

⁴ Statistik över antal doktorander (som helårspersoner) 2022 från Universitetskanslersämbetet (2023). Vi finner liknande resultat för antal avlagda doktorsexamina 2022.

⁵ Data hämtad från European Research Council (2023a, 2023b).

Figur 2
Olika ämnens andelar
av beviljade ansök-
ningar i humaniora
och samhällsveten-
skap



Källa: ERC (2023a, 2023b) och Vetenskapsrådet (2023a, 2023b).

riker fick anslag. Om vi tolkar ERC-anslag som ett mått på kvalitet borde svensk nationalekonomi alltså ges mer resurser än statsvetenskap och sociologi, inte få mindre än hälften så som är fallet i dag.

Söker nationalekonomer färre bidrag?

En annan möjlig förklaring till de låga siffrorna för nationalekonomi kan vara att nationalekonomer är mindre benägna att söka projektbidrag från Vetenskapsrådet. Tabell 2 visar antal ansökningar och beviljandegrad för 2019–22 (antal ansökningar och beviljandegrad för 2023 har inte tillgängliggjorts än).

Vi ser att en förklaring till att nationalekonomer får mindre pengar är att de ansöker i lägre utsträckning. Under åren 2019–22 inkom 136 ansökningar i nationalekonomi att jämföra med 242 i statsvetenskap och 229 i sociologi. Det innebär att nationalekonomer hade en beviljandegrad på 15 procent vilket är ungefär detsamma som för statsvetenskap (16 procent), sociologi (14 procent) och ekonomisk historia (16 procent). Endast företagsekonomi hade en betydligt lägre beviljandegrad på fyra procent.

Frågan är då varför nationalekonomer söker i lägre utsträckning? En förklaring kan vara att man inte är lika beroende av Vetenskapsrådets pengar för att det finns andra forskningsstiftelser att tillgå. En annan möjlig förklaring är att nationalekonomer upplever sig orättvist bedömda av Vetenskapsrådet och därför har börjat ansöka i lägre grad.

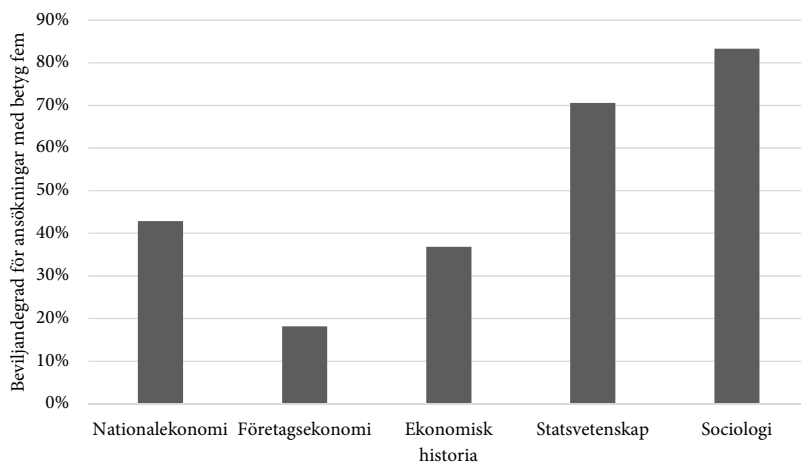
Skriver nationalekonomer sämre ansökningar eller bedöms de annorlunda?

Alla ansökningar betygssätts på en sjugradig skala (från ett *svag* till sju *enastående*). De som har fått sammanfattande betyg sex (inga ansökningar fick sju) beviljades utan undantag inom dessa ämnen. Figur 3 visar andelen ansökningar med betyg fem som har beviljats inom de olika ämnena. Bland ansökningar i nationalekonomi som har fått betyg fem beviljades 43 procent. Motsvarande siffror för statsvetenskap och sociologi är avsevärt högre, 71 respektive 83 procent. För ekonomisk historia är siffran liknande den för nationalekonomi, 37 procent, men för företagsekonomi är den avsevärt lägre, 18 procent. Inom statsvetenskap och sociologi händer det t o m

Forskningsämne	Antal ansökningar	Antal beviljade	Beviljandegrad
Nationalekonomi	136	21	15%
Företagsekonomi	158	7	4%
Ekonomisk historia	70	11	16%
Statsvetenskap	242	38	16%
Sociologi	229	32	14%

Tabell 2
Antal ansökningar
och beviljandegrad
per forskningsämne
2019–22

Källa: Vetenskapsrådet (2023a).



Figur 3
Beviljandegrad för
projekt med sam-
manfattande betyg 5
(2019–22)

Källa: Vetenskapsrådet (2023a).

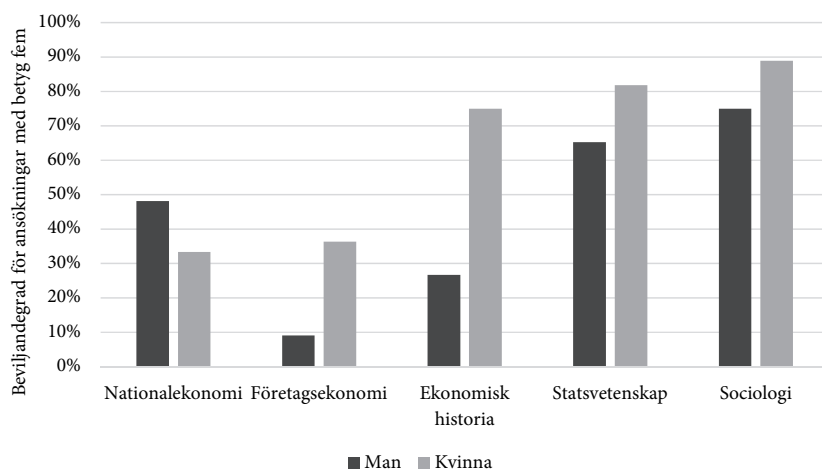
att ansökningar med betyg fyra beviljas (fem respektive två procent), något som aldrig sker i nationalekonomi, företagsekonomi eller ekonomisk historia. Vi kan också notera att antalet ansökningar med betyg fem eller mer är högre för nationalekonomi (45 ansökningar) än för statsvetenskap (42 ansökningar), sociologi (35 ansökningar), företagsekonomi (34 ansökningar) och ekonomisk historia (23 ansökningar). Nationalekonomer tycks alltså inte vara sämre på att skicka in bra ansökningar, men däremot beviljas de mer sällan än statsvetare och sociologer – givet ett bra betyg. Detta gäller generellt för ekonomiämnena, att de har en lägre beviljandegrad för samma betyg.

Beror det på könsskillnader mellan ämnena?

Även om Vetenskapsrådet strävar efter samma beviljandegrad för kvinnor och män skulle en annan möjlig förklaring kunna vara könssammansättningen där andelen män är högre inom nationalekonomi än statsvetenskap och sociologi. Figur 4 visar beviljandegraden för ansökningar med betyg fem, uppdelat på kön.

Vi ser att den högre beviljandegraden för ansökningar med betyg fem inom statsvetenskap och sociologi gäller för både män och kvinnor. Diskrepansen i beviljade ansökningar mellan ämnena tycks således inte kunna förklaras av systematiska könsskillnader. Intressant

Figur 4
Beviljandegrad för
projekt med sam-
manfattande betyg
5 uppdelat på kön
(2019–22)



Källa: Vetenskapsrådet (2023a).

att notera är dock att nationalekonomi sticker ut med en högre beviljandegrad för män än kvinnor givet samma betyg.

Strukturell diskriminering av ekonomiämnen?

Vi misstänker att huvudförklaringen till det dåliga utfallet för nationalekonomi (och de andra ekonomiämnen), och det goda utfallet för sociologi och statsvetenskap, står att finna i Vetenskapsrådets uppdelning i beredningsgrupper. Statsvetenskap delar beredningsgrupp med freds- och konfliktforskning, och medie- och kommunikationsvetenskap. Sociologi delar beredningsgrupp med antropologi och socialt arbete. Nationalekonomi delar beredningsgrupp med företagsekonomi, ekonomisk historia, ekonomisk geografi, kulturgeografi, statistik och demografi. Med tanke på att ansökningar med betyg fem beviljas i avsevärt lägre grad inom ekonomiämnen än inom statsvetenskap och sociologi borde rättviseskäl tala för att mer pengar tilldelas beredningsgruppen för ekonomiämnen.

Det framstår som att statsvetenskap och sociologi är de dominerande

ämnen i sina respektive grupper. Dessutom delar de grupper med ämnen som använder likartade metoder. Nationalekonomin befinner sig i en helt annan situation. Man delar grupp med flera stora ämnen vars metoder i hög grad skiljer sig från nationalekonomin. Företagsekonomi är ett av de största ämnen och står (namnligheten till trots) väldigt långt ifrån nationalekonomi rent metodologiskt. Det verkar troligt att en metodologiskt heterogen grupp har svårare att enas kring kvalitetsbedömningar och är sämre på att tillvarata sina intressen.

Vi tror inte att de som sitter i Vetenskapsrådets beredningsgrupper medvetet diskriminerar nationalekonomi eller de andra ekonomiämnen. Det handlar allt som oftast om mycket kompetenta personer som gör ett gediget och mycket viktigt arbete. Men vi tror att det finns en strukturell nackdel för ekonomiforskare. För att komma till rätta med detta behöver man sannolikt ändra strukturen och den ämnesmässiga sammansättningen hos beredningsgrupperna. Förmodligen skulle man även behöva revidera anslagsfördelningen mellan ämnesområden.

Någon kanske vill invända att Vetenskapsrådet endast är en av många forskningsfinansiärer. Det är riktigt att det finns andra finansiärer och tur är det med tanke på siffrorna vi redovisat ovan. Tyvärr är det få finansiärer som ger långsiktiga bidrag till grundforskning och som täcker lönekostnader (och inte endast stipendiefinansiering) på det sätt som Vetenskapsrådet gör. Dessutom är det principiellt viktigt att statens främsta finansieringsorgan behandlar alla ämnen rättvist.

Avslutningsvis vill vi rikta två uppmaningar till våra nationalekonomiska kollegor. Till seniora nationalekonomer vill vi säga: ta ert ansvar och arbeta för en rättvis forskningsfinansiering! Till de juniora nationalekonomiska forskare som söker och får avslag gång på gång vill vi säga: ge inte upp! Förhoppningsvis ändrar sig Vetenskapsrådet innan det är för sent.

REFERENSER

European Research Council (2023a), "ERC Consolidator Grants 2023", European Research Council, Bryssel, https://erc.europa.eu/sites/default/files/2023-11/erc_2023_cog_results_sh.pdf.

European Research Council (2023b), "Dashboard of ERC Funded Projects and Evaluated Proposals", European Research Council, Bryssel, https://dashboard.tech.ec.europa.eu/qs_digit_dashboard_mt/public/sense/app/c140622a-87e0-412e-8b29-9b5dd-d857e13/sheet/61a0bd1d-cd6d-4ac8-8b55-80d8661e44c0/state/analysis.

SCB (2023), "Personal vid universitet och högskolor", Statistiska centralbyrån, Stockholm, <https://www.scb.se/ufo2020>.

Universitetskanslersämbetet (2023), "Högskolan i siffror", Universitetskanslersämbetet, Stockholm, <https://www.uka.se/vara-resultat/statistik/hogskolan-i-siffror>.

Vetenskapsrådet (2023a), "Vetenskapsrådets forskningsfinansiering i siffror", Vetenskapsrådet, Stockholm, <https://www.vr.se/analys/svensk-forskning-i-siffror/vetenskapsradets-forskningsfinansiering-i-siffror.html>.

Vetenskapsrådet (2023b), "Humaniora och samhällsvetenskap", Vetenskapsrådet, Stockholm, <https://www.vr.se/soka-finansiering/beslut/2023-06-22-humaniora-och-samhallsvetenskap.html>.